

Razi University

Linguistics Society of Iran

Linguistic Landscape of Kurdish Language in the West Part of Iran

Hiwa Weisi¹, Mohamadjavad Mehrifar², and Kourosh Saberi³

1. Corresponing Author, Associate Professor in Applied Linguistics, Department of English Language & Linguistics, Faculty of Literature and Humanities, Razi University, Kermashan, Iran. E-mail: hiwaweisi@razi.ac.ir
2. M.A. in Applied Linguistics, Department of English Language & Linguistics, Faculty of Literature and Humanities, Razi University, Kermashan, Iran. E-mail: mohammadjmehrifar@gmail.com
3. Assistant Professor in Linguistics, Department of English Language & Linguistics, Faculty of Literature and Humanities, Razi University, Kermanshah, Iran. E-mail: saberi50k@yahoo.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 01 Oct 2023

Received in revised form: 01 Feb 2024

Accepted: 03 Feb 2024

Published online: 21 Jun 2024

Keywords:

sociology of language,
linguistic landscape, Kurdish
language, Kermanshah,
Sanandaj,
Ilam.

ABSTRACT

The present study aims to investigate linguistic landscape among Kurdish speakers in the west part of Iran. A total of 812 signs were photographed (772 photos were selected) and were later categorized according to the top-down (governmental) versus bottom-up (private sector) distinction in Kermanshah, Sanandaj, and Ilam. Out of these 772 photos, 578 photos were related to bottom-up and 194 photos were related to top-down signs. The results of linguistic landscape analysis showed that among bilingual signs, Persian-Kurdish signs has the highest frequency in Sanandaj, while Persian-English signs are more prevalent in Kermanshah and Ilam. In all of the cities, Persian-Arabic signs have the lowest frequency among bilingual signs. Sanandaj was the only city in which Kurdish was dominant in Persian-Kurdish signs.

Cite this article : Weisi, H., Mehrifar, M., & Saberi, K. (2024). Linguistic Landscape of Kurdish Language in the West Part of Iran. *Research in Western Iranian Languages and Dialects*, 12 (2), 103-117. <http://doi.org/10.22126/JLW.2022.7776.1639> (in Persian).

© The Author(s).

DOI: <https://doi.org/10.22126/JLW.2022.7776.1639>

Publisher: Razi University

Introduction

Linguistic landscape is a relatively new area of research that has attracted many researchers in recent years. In their seminal work, "Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality," Landry and Bourhis (1997) state that the linguistic landscape is: "The language of public road signs, advertising billboards, street names, place names, commercial shop signs, and public signs on government buildings combines to form the linguistic landscape of a given territory, region, or urban agglomeration" (p. 25). Since Landry and Bourhis utilized the concept of Linguistic Landscape (LL) as the "visibility and salience of languages on public and commercial signs in a given territory or region" (p. 23), researchers in the fields of sociolinguistics, sociology, language policy, social psychology, geography, media studies, and cultural studies have been interested in uncovering the nuances and disparities in the languages used in the public space.

Materials and Methods

To find out which languages are present in the linguistic landscape and how these languages are represented, linguistic and semiotic properties of the signs were investigated. The codification of the signs relies on that developed by Ben-Rafael et al. (2006) and Cenoz and Gorter (2006), such as the languages used on the signs, languages of signs (monolingual, bilingual, multilingual), order of languages on a sign, and the types of signs (top-down and bottom-up signage). Using Excel, the signs were coded according to the following variables: 1. Language of signs: for every sign, the type was coded. The categories include: monolingual, bilingual, and multilingual signs. 2. Number of languages: the number of languages present on the signs was counted. The appearance of a language may consist of an entire text or of only one word. The main languages counted in all sites were: Persian, Kurdish, Arabic, and English. 3. Order of languages: by the order of languages, we mean in bilingual or multilingual signs which language is more dominant. In doing so, the languages written in larger fonts were considered dominant. 4. Types of signs: both top-down (governmental) and bottom-up (private sector) are regarded in this study.

Findings

A total of 772 signs were photographed and later categorized according to the top-down (governmental) versus bottom-up (private sector) distinction in Kermanshah, Sanandaj, and Ilam. Out of these 772 photos, 578 were related to bottom-up and 194 were related to top-down signs. The results showed that among bilingual signs, Persian-Kurdish has the highest frequency in Sanandaj, while Persian-English signs are more prevalent in Kermanshah and Ilam. In all of the cities, Persian-Arabic signs have the lowest frequency among bilingual signs. Sanandaj was the only city in which Kurdish was dominant in Persian-Kurdish signs.

Discussion and Conclusions

Observing the signs and signs in the respective streets of the studied cities led to interesting results. From the display of languages displayed (used) in the public space, one can realize the possibility of identifying their performance, credibility, position, and expansion. The distribution of minority languages in the city limits can be considered an indicator of the language status in an urban area. Linguistic perspective also expresses the existing political and cultural views and approaches to the position of national languages in multilingual societies. Another important finding of this research is the spread of the Persian language and also the presence of some signs in English, which shows the importance and influence of the English language as a global language. This study shows that the linguistic landscape has both communicative and symbolic functions. A linguistic perspective can be used as a tool to legitimize national identity. Although the language policy of the country insists that all languages should not be given equal rights, the Kurdish language is given attention in these cities, especially in Sanandaj, but this attention is very insignificant compared to the dominant language (Persian), and it is not good news for Kurdish speakers.

چشم‌انداز زبانی زبان کردی در غرب ایران

هیوا ویسی^۱ | محمدجواد مهری‌فر^۲ | کورش صابری^۳

۱. نویسنده مسؤل، دانشیار زبان‌شناسی کاربردی، گروه زبان انگلیسی و زبان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: hiwaweisi@razi.ac.ir
۲. کارشناسی‌ارشد آموزش زبان انگلیسی، گروه زبان انگلیسی و زبان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: mohammadjmehrifar@gmail.com
۳. استادیار زبان‌شناسی، گروه زبان انگلیسی و زبان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: saberi50k@yahoo.com

چکیده

اطلاعات مقاله

چشم‌انداز زبانی، حوزه پژوهشی نسبتاً جدیدی است که در سال‌های اخیر نظر پژوهشگران بسیاری را به خود جلب کرده است. در پژوهش حاضر تلاش شده است چشم‌انداز زبانی غرب ایران با نگاهی دقیق بررسی شود. به این منظور، مجموع ۷۷۲ تابلو و علائم زبانی در شهرهای کرمانشاه، سنندج و ایلام عکس‌برداری شدند؛ سپس براساس تمایز از بالا به پایین (دولتی) درمقابل تمایز از پایین به بالا (بخش شخصی و خصوصی) طبقه‌بندی شدند. از مجموع ۷۷۲ عکس، ۵۷۸ عکس مربوط به تابلوها و علائم پایین به بالا و ۱۹۴ عکس مربوط به تابلوهای بالا به پایین بوده است. نتایج چشم‌انداز زبانی نشان داد که درمیان نشانه‌های دوزبانه، فارسی-کردی بیشترین فراوانی را در سنندج دارد؛ درحالی‌که نشانه‌های فارسی-انگلیسی در کرمانشاه و ایلام بیشتر است. در همه شهرها، تابلوهای فارسی-عربی کمترین فراوانی را درمیان تابلوهای دوزبانه داشتند. سنندج تنها شهری بود که در آن زبان کردی بر علائم فارسی-کردی غالب بود.

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۷/۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۱/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۱۴

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۴/۱

کلیدواژه‌ها:

جامعه‌شناسی زبان،
چشم‌انداز زبانی،
زبان کردی،
کرمانشاه،
سنندج،
ایلام.

استناد: ویسی، هیوا؛ مهری‌فر، محمدجواد؛ صابری، کورش (۱۴۰۳). چشم‌انداز زبانی زبان کردی در غرب ایران. *مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران*، ۱۲ (۲)، ۱۰۳-۱۱۷. <http://doi.org/10.22126/JLW.2022.7776.1639>

۱- مقدمه

برای زبان‌های اقلیت، دیده‌شدن به اندازه شنیده‌شدن مهم است. پژوهش‌های سنتی درباره زبان‌های اقلیت بر حفظ زبان و تغییر آن، به‌خطرافتادن زبان، احیای زبان، انتقال زبان در خانواده، آموزش و سیاست‌های زبان در دیگر حوزه‌های اجتماعی مانند رسانه‌ها متمرکز بوده است. اگرچه سواد برای سخنوران زبان‌های اقلیت نیز به موضوعی مهم تبدیل شده است، به‌نمایش نوشتاری زبان‌های اقلیت در فضای عمومی توجه کمتری شده است. زبان‌ها در تبلیغات به‌ویژه تبلیغات پرزرق‌وبرق، نام ساختمان‌ها، مغازه‌ها، خیابان‌ها، دستورالعمل‌ها و علائم هشداردهنده، علائم رانندگی، دیوارنگاری‌ها و حتی فضاهای مجازی رسوخ کرده‌اند.

چشم‌انداز زبانی^۱، حوزه پژوهشی نسبتاً جدیدی است که در سال‌های اخیر پژوهشگران بسیاری را به خود جذب کرده است. حوزه پویای چشم‌انداز زبانی می‌کوشد تا انگیزه‌ها، کاربردها، ایدئولوژی‌ها، گونه‌های زبانی و رقابت اشکال متعدد «زبان‌ها» را که در فضاهای عمومی نمایش داده می‌شوند، به تصویر بکشد. افزایش سریع کارهای پژوهشی درباره چشم‌انداز زبانی به آن اهمیت فزاینده‌ای در زمینه مطالعات زبان می‌دهد و پژوهش‌ها در این حوزه مبتنی بر نظریه‌های مختلفی (از سیاست و جامعه‌شناسی گرفته تا زبان‌شناسی، آموزش، جغرافیا، اقتصاد و حقوق و...) است (ویسی، ۱۳۹۸).

هدف از بررسی چشم‌انداز زبانی، درک پویایی موقعیت‌های زبان اقلیت است. چشم‌انداز زبانی دیدگاه جدیدی را به تاریخ طولانی مطالعات اقلیت‌های زبانی می‌افزاید؛ زیرا به جنبه مشاهده‌پذیر بودن زبان‌های اقلیت در فضای عمومی در پژوهش‌های سنتی زبان اقلیت کمتر توجه شده است. به دلایل متعددی اخیراً به رویکرد چشم‌انداز زبانی اهمیت داده شده است: نخست اینکه دیدگاهی فراگیر درباره زبان نوشتاری در فضای عمومی برمی‌گزیند و به همه نشانه‌ها توجه می‌کند و این‌گونه نیست که دامنه خود را به مطالعه عمدتاً یک نوع نشانه محدود کند. دوم اینکه نه تنها نشانه‌ها را مطالعه می‌کند، بلکه به این موضوع می‌پردازد که چه کسی آن‌ها را آغاز و ایجاد می‌کند، مکان می‌دهد و می‌خواند. با در نظر گرفتن این معنا، در پژوهش‌های چشم‌انداز زبانی به‌روشنی جوامع زبانی اقلیت مطالعه می‌شوند؛ به‌ویژه اینکه مسائل قدرت و مقاومت در مرکز دستور کار تحقیقاتی آن قرار دارد. بنابراین، رویکرد چشم‌انداز زبانی می‌تواند به افزایش درک زبان‌های اقلیت‌ها، مبارزه سخنوران آن‌ها در برابر آسیب‌های ساختاری و در نهایت، توانمندسازی گروه‌های اقلیت و بقای زبان‌هایشان بینجامد.

۱-۱ چشم‌انداز زبانی

تعریف لاندری و بوریس^۲ (۱۹۹۷) از چشم‌انداز زبانی، هنوز هم تعریفی مرجع برای بسیاری از پژوهش‌های امروزی است. لاندری و بوریس (۱۹۹۷) بیان می‌کنند که چشم‌انداز زبانی عبارت است از زبان علائم جاده‌های عمومی، آگاهی‌نماهای تبلیغاتی، نام خیابان‌ها، نام مکان‌ها، تابلوهای مغازه‌های تجاری و علائم عمومی در ساختمان‌های دولتی که ترکیب می‌شوند تا چشم‌انداز زبانی یک قلمرو، منطقه یا تراکم شهری معین را شکل دهند. این تعریف به‌طور گسترده مورد استناد بسیاری از پژوهشگران این حوزه قرار گرفته است؛ در واقع، بیشتر پژوهشگران آن را به رسمیت شناخته‌اند. این نکته را بایست متذکر شد که بسیاری از پژوهشگران دو کارکرد برای چشم‌انداز زبانی قائل می‌شوند: ۱. کارکرد اطلاعاتی^۳؛ ۲. کارکرد نمادی^۴. منظور از کارکرد اطلاعاتی این است که چشم‌انداز زبانی به‌منزله یک علامت منحصربه‌فرد در مکان‌های عمومی مختلف وجود دارد و هدف از آن تشریح تفاوت بین گروه زبان محلی با دیگر زبان‌ها است که به‌روشنی ویژگی‌های زبان محلی و مرزهای زبانی را بیان می‌کند. به‌طور خلاصه، تنوعی که چشم‌انداز زبانی ارائه می‌دهد، می‌تواند به‌وضوح تنوع زبان‌ها و فرهنگ‌های محلی را نشان بدهد. از طرف دیگر، عملکرد نمادین به این معنی است که اگر برای نمایش نشانه دولتی یا خصوصی از زبان خاص سخنوری استفاده شود، می‌تواند حس برتری سخنور آن زبان را تقویت کند. جالب این است که وقتی موضوع هویت ملی مطرح می‌شود کارکرد نمادین چشم‌انداز زبانی بیشتر خود را نشان می‌دهد. برای نمونه، فرد سخنور آن زبان با دیدن علائم زبانی خود در محیطی چندزبانه^۵ احساس غرور می‌کند. شاید برخی ایرانیان این تجربه را داشته‌اند که در سفر به کشوری خارجی با دیدن علائم نوشته‌شده به زبان فارسی عمیقاً احساساتی شده و

1. linguistic landscape

2. R. Landry & R. Y. Bourhis

3. communicative function

4. symbolic function

5. multilingual

احساس غرور کرده‌اند.

موضوع چشم‌انداز زبانی از زمانی مورد توجه پژوهشگران این حوزه قرار گرفت که میزگردی درباره مطالعات چشم‌انداز زبانی در سومین همایش بین‌المللی سه‌زبانه و فراگیری زبان سوم در ایرلند در سپتامبر ۲۰۰۳ برقرار شد و در پی آن مقاله‌های ارائه‌شده در همایش در گورت^۱ (۲۰۰۶) منتشر شدند. این حوزه با تک‌نگاره‌ای که بکه‌هاوس^۲ (۲۰۰۷) منتشر کرد و تعدادی مجلد درباره مطالعات چشم‌انداز زبانی به‌ویژه مجلداتی که شوهای^۳ و گورت^۳ (۲۰۰۹)، شوهای^۳ و دیگران (۲۰۱۰) و تورلو و جاورسکی^۴ (۲۰۱۰) ویرایش کرده بودند، بیشتر توسعه یافت. به‌دنبال این رویدادها، در سال ۲۰۰۸ همایشی منحصراً درباره موضوع چشم‌انداز زبانی در دانشگاه تلاویو برگزار شد و پژوهشگرانی از سراسر دنیا در آن شرکت کردند، مقاله ارائه دادند و سخنرانی کردند. به‌دلیل اهمیت این موضوع، در سال ۲۰۱۵ نیز مجله‌ای با عنوان *مجله بین‌المللی چشم‌انداز زبانی* راه‌اندازی شد؛ هنوز هم پژوهشگران این حوزه در این مجله درباره موضوع چشم‌انداز زبانی و جنبه‌های مختلف آن مطلب می‌نویسند و به پژوهش می‌پردازند. این تحولات به درک گسترده‌ای از مطالعات چشم‌انداز زبانی مانند تمرکز بر شمارش زبان‌ها در تابلوهای خیابان تا سطوح مختلف تحلیل زبان نوشتاری در داخل و خارج ساختمان‌ها منجر شده است. بنابراین، امروزه پژوهش‌های چشم‌انداز زبانی لزوماً بر دوگانگی تابلوهای از بالا به پایین در مقابل پایین به بالا یا خصوصی در مقابل دولتی تمرکز نمی‌کند. همان‌گونه که در بسیاری از مطالعات اولیه انجام شده است (به مطالعات گردآوری‌شده در گورت^۳ (۲۰۰۶) رجوع کنید)، تمرکز بسیاری از این مطالعات بر داده‌های کمی و کیفی به شکل مصاحبه‌های پس‌زمینه یا تجزیه و تحلیل عمیق‌تر ویژگی‌های فردی داده‌ها است. اغلب تجزیه و تحلیل نظام‌مند زبان نوشتاری در حوزه عمومی هنگامی ارزشمند می‌شود که با دیگر منابع داده مانند شیوه‌های زبان شفاهی یا قوانین زبان مرتبط باشد.

ذکر این نکته نیز ضروری به نظر می‌رسد که اگرچه اساس چشم‌انداز زبانی بررسی زبان نوشتاری است، حوزه پژوهش‌های آن بسیار متفاوت است. از این رو، بیشتر پژوهش‌های انجام‌گرفته در زمینه چشم‌انداز زبانی در حوزه زبان‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی زبان طبقه‌بندی می‌شوند و اگر به‌دقت بررسی شود می‌توان آن را بیشتر در حوزه سیاست زبانی^۵ و برنامه‌ریزی زبانی^۶ جای داد. با این حال، مطالعه چشم‌انداز زبانی به‌هیچ‌وجه به این حوزه محدود نیست و مورد توجه دانشمندان رشته‌های دیگر مانند جغرافیا، آموزش، جامعه‌شناسی، علوم سیاسی، نشانه‌شناسی اجتماعی، معماری، ادبیات، زبان‌شناسی کاربردی و اقتصاد قرار گرفته است.

۲- مروری بر پژوهش‌های پیشین

اگرچه لاندری و بوریس (۱۹۹۷) مفهوم چشم‌انداز زبانی را بیشتر برای قابلیت مشاهده و برجسته‌بودن زبان‌ها در علائم عمومی و تجاری در یک قلمرو یا منطقه معین به کار می‌برند، پژوهشگران حوزه‌های زبان‌شناسی اجتماعی، جامعه‌شناسی، سیاست زبانی، روان‌شناسی اجتماعی، جغرافیا، مطالعات رسانه‌ای و مطالعات فرهنگی بیشتر به کشف تفاوت‌های ظریف و نابرابری‌ها در به‌کارگیری زبان‌ها در فضای عمومی علاقه‌مند هستند.

گورت^۱ (۲۰۰۶ الف) اصطلاح چشم‌انداز زبانی را به‌منزله استفاده از زبان به شکل نوشتاری آن در حوزه عمومی تعریف می‌کند. در این زمینه، بن‌رافائل^۷ و دیگران (۲۰۰۶) از چشم‌انداز زبانی برای اشاره به هر اعلامیه‌ای در خارج یا داخل یک مؤسسه دولتی یا یک تجارت خصوصی در یک مکان جغرافیایی معین استفاده می‌کنند. این پژوهشگران تأکید می‌کنند که تحلیل و کندوکاو چشم‌انداز زبانی به ما اجازه می‌دهد تا به الگوهای اشاره کنیم که نشان‌دهنده راه‌های مختلفی است که در آن افراد، گروه‌ها، انجمن‌ها، مؤسسات و سازمان‌های دولتی با بازی نمادها در یک واقعیت پیچیده سازگار می‌شوند.

1. D. Gorter
2. P. Backhaus
3. E. Shohamy
4. C. Thurlow & A. Jaworski
5. language policy
6. language planing
7. E. Ben-Rafael

مانان^۱ و دیگران (۲۰۱۵) با بررسی ۸۵۸ نمونه -از تابلوهای تجاری خصوصی در مغازه‌ها، رستوران‌ها، نام خیابان‌ها و آگاهی‌نماهای تجاری گرفته تا مکان‌های دولتی مانند نام خیابان‌ها/جاده‌ها، مدارس و مونوریل‌های عمومی- به این نتیجه رسیدند که زبان انگلیسی برجسته‌ترین زبان در میان محله‌های کوالالامپور است و باهاسا ملایو^۲ با برجستگی درخور توجهی در رتبه دوم قرار دارد. یافته‌ها همچنین نشان داد که در بیشتر موارد، ماندارین^۳ سومین زبان مورد استفاده در نشانه‌های چندزبانه است؛ در حالی که تامیل^۴ کم‌وبیش با همین موقعیت در تابلوهای راهنمای پراکنده جایگاه چهارم را دارد.

شانگ و گوو^۵ (۲۰۱۷) با بررسی چندزبانگی در سنگپور دریافتند که انگلیسی در همه انواع تابلوهای مغازه رایج است؛ اما برای نشان دادن نام اصلی مغازه‌ها از زبان چینی استفاده می‌شود و دیگر زبان‌های رسمی به ندرت در تابلوهای مغازه‌ها به کار می‌رود. همچنین زبان چینی، میزان حضور بالایی دارد و به منزله برگزیده‌ترین کد زبان در علائم دوزبانه عمل می‌کند. مغازه‌داران نیز ترجیح می‌دادند نام چینی را با درشت‌نوشتن در جایگاه برتر قرار دهند تا آن را به نام اصلی و برجسته مغازه تبدیل کنند. علاوه بر این، برخلاف سیاست رسمی انتشار حروف چینی ساده، صاحبان مغازه‌های محلی، حروف سنتی چینی را برمی‌گزیدند. در نهایت، نتایج نشان داد که اگرچه مالایی^۶ و تامیل زبان رسمی به شمار می‌روند، در تابلوهای نام مغازه‌ها حضور کمی دارند.

در پژوهش دیگری که رضایی و تدین (۲۰۱۸) در ایران انجام دادند، مشخص شد که چشم‌انداز زبانی جلفا (منطقه‌ای عمدتاً ارمنی‌نشین در اصفهان) با زبان فارسی و انگلیسی اشغال شده است. در این پژوهش، پژوهشگران در مجموع ۳۲۳ علامت را گردآوری کردند و آن‌ها را بر اساس تمایز بالابه‌پایین در مقابل پایین‌به‌بالا دسته‌بندی کردند. آن‌ها دریافتند که زبان ارمنی در اصفهان حاشیه‌ای است اگرچه بزرگ‌ترین اقلیت مذهبی در این محله به آن صحبت می‌کنند. همچنین نتایج نشان داد که هویت و احساس تعلق ارمنی، تأییدگر سیاست باز دولت در برابر ارامنه اصفهان برای نمایش خودشان و هویت آن‌ها است.

بر اساس پژوهشی که حسین و دیگران (۲۰۱۹) در سه منطقه ناحیه کوالالامپور انجام دادند به این نتیجه رسیدند که انگلیسی، زبان غالب و مورد استفاده بسیاری از مردمی است که در بازارها و مراکز خرید قرار دارند. در این پژوهش همچنین مشخص شد که انگلیسی برجسته‌ترین زبان از لحاظ چشم‌انداز زبانی در سراسر مناطق مورد بررسی شهری است. در نهایت، نویسندگان بر پایه نتایج این پژوهش نشان دادند که باهاسا ملایو نخستین، انگلیسی دومین، ماندارین سومین و تامیل چهارمین زبان پرکاربرد در این مناطق هستند.

بنابر ادعاهای مطرح شده در مطالعات پیشین، پژوهش دیگری در دسا کوتا در بالی انجام شد. نتایج نشان داد که در میان تابلوهای فضای باز فقط ۱،۲۲ درصد تابلوها به زبان بالیایی بودند؛ در حالی که ۲۰،۸۳ درصد تابلوهای فضای باز به زبان اندونزیایی و ۵۲،۲۶ درصد از آن‌ها به زبان انگلیسی بودند. بنابراین، استفاده از زبان محلی و ملی به عنوان میزبان زبان مورد استفاده در دسا کوتا نشان داده نشد (مولیانه، ۲۰۱۷).

در پژوهشی دیگر در اندونزی، پژوهشگران چشم‌انداز زبانی را شکلی از قرار گرفتن در معرض زبان انگلیسی در نظر گرفتند که از راه آن دانش‌آموزان می‌توانند در مدرسه با آن مواجه شوند و معلم انگلیسی چشم‌انداز زبانی را به عنوان یک منبع کمک آموزشی درک می‌کند. پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها پژوهشگران دریافتند که علائم چشم‌انداز زبانی می‌تواند به بهبود یادگیری زبان انگلیسی در سطوح ویژگی‌های دستوری، واژگان، معناشناختی، منظورشناسی، سواد چندوجهی و درک آن‌ها از جنبه‌های اجتماعی کمک کند (ریادی و وارتی^۷، ۲۰۲۱).

هاپکینز و ون دن هوون^۸ (۲۰۲۱) با پرداختن به تنوع زبانی و گنجانیدن چشم‌انداز زبانی ابوظبی در طول دوره کووید-۱۹^۹، ۳۲۶ علامت از بالابه‌پایین و پایین‌به‌بالا را از نظر زبان‌های مورد استفاده، فاصله، برجستگی^{۱۰}، مکان و مخاطبان مورد نظر و پیامدهای

1. S. A. Manan

2. Bahasa Melayu

3. Mandarin

4. Tamil

5. G. Shang & L. Guo

6. Malay

7. A. Riadi & F. W. Warti

8. S. Hopkyns & M. van den Hoven

9. COVID-19

10. saliency

زبانی اجتماعی مطالعه کردند. آن‌ها دریافتند که تابلوهای دست‌ساز کووید-۱۹ از پایین‌به‌بالا عمدتاً تک‌زبان^۱ (فقط انگلیسی) و همدارهای بالابه‌پایین عمدتاً دوزبان^۲ (عربی و انگلیسی) هستند.

در مطالعات اخیر زبان‌شناسی اجتماعی بر نقش چشم‌انداز زبانی در تحلیل نگرش‌ها و هویت‌های زبانی مرتبط با زبان‌های اقلیت‌شده تأکید شده است. برخی پژوهشگران نیز به رابطه بین چشم‌انداز زبانی و مفاهیم قدرت و هویت پرداخته‌اند. برای مثال، آلواریز و برناردوهینسلی^۳ (۲۰۲۳) در تازه‌ترین اثرشان با عنوان «کشف صداهای به‌حاشیه‌رفته» که در مجله *اوپن‌لینگویستیک* به چاپ رسیده است، نگرش‌ها و ادراکات زبانی گویشوران آستوریایی^۴ درباره استفاده از زبان آستوریایی - یک زبان منطقه‌ای اقلیت‌شده در آستوریس، اسپانیا- را در فضای عمومی بررسی کرده‌اند. برای گردآوری داده‌ها، پرسش‌نامه نظرسنجی در میان ساکنان میرس، شهری واقع در مرکز آستریاس، توزیع شد. نتایج نشان داد که وجود منابع زبانی و نشانه‌شناختی آستوریایی هویت آستوریایی شرکت‌کنندگان را تقویت می‌کند. یافته‌ها نگرش‌های مثبت زبانی را نشان می‌دهد؛ به این معنا که نه تنها شرکت‌کنندگان بر این باورند که صحبت کردن به زبان آستوریایی بخشی مهم از آستوریایی بودن است، بلکه می‌خواهند آستوریایی‌ها به یادگیری و صحبت کردن به این زبان ادامه دهند. این مطالعه نشان می‌دهد که چگونه چشم‌انداز زبانی ابزاری ارزشمند در کشف نگرش‌ها و ادراکات زبانی است که به‌طور جدایی‌ناپذیری با هویت فرد در یک جامعه مرتبط است.

باتوجه به اهمیت موضوع چشم‌انداز زبانی، مطالعات مختلفی مانند (چان^۵، ۲۰۱۸؛ حسین و دیگران، ۲۰۱۹؛ رضایی و تدین، ۲۰۱۸؛ کرم و دیگران، ۲۰۲۰؛ کلوزی^۶، ۲۰۱۶؛ لو^۷ و دیگران، ۲۰۲۰؛ میرواحدی، ۲۰۱۶) درباره تنوع زبان‌های نمایش داده شده در چشم‌انداز زبانی نواحی مختلف انجام شده است. با در نظر گرفتن مطالعات ذکر شده در پیشینه پژوهش و برای اینکه به این موضوع در ایران اهمیت داده شود، در پژوهش حاضر تلاش می‌شود چشم‌انداز زبانی زبان کردی در غرب ایران با نگاهی دقیق‌تر بررسی شود. در این زمینه، در پژوهش پیش‌رو سعی می‌شود به پرسش‌های زیر پاسخی روشن و متقن داده شود:

۱. پراکندگی علائم و تابلوهای تک/دو/چندزبان در سطح شهرهای کرمانشاه، سنندج و ایلام به چه صورت است؟
۲. پراکندگی انواع زبان‌ها در بخش و حوزه خصوصی در سطح شهرهای کرمانشاه، سنندج و ایلام به چه صورت است؟
۳. پراکندگی انواع زبان‌ها در بخش و حوزه دولتی در سطح شهرهای کرمانشاه، سنندج و ایلام به چه صورت است؟
۴. فراوانی زبان‌های استفاده شده در علائم موجود در سطح شهرهای کرمانشاه، سنندج و ایلام به چه صورت است؟
۵. وضعیت تسلط زبان‌های استفاده شده در تابلوهای دوزبان و چندزبان در سطح شهرهای کرمانشاه، سنندج و ایلام به چه صورت است؟

۲-۱ شاخه‌های زبان کردی

کردی زبانی هندواروپایی^۸ است و شمار سخنوران این زبان بالغ بر ۴۰ میلیون نفر در سراسر جهان تخمین داده می‌شود (ادموندز^۹، ۲۰۱۳) و بعد از عرب‌ها، ترک‌ها و فارس‌ها چهارمین ملیت خاورمیانه هستند (شیخ‌الاسلامی، ۲۰۲۳). جمعیت کردها عمدتاً در پنج کشور خاورمیانه یعنی ترکیه، ایران، عراق، سوریه و ارمنستان پراکنده است. در ایران شمار زیادی از گُردزبانان در ارومیه، سنندج، کرمانشاه و ایلام زندگی می‌کنند و به یکی از شاخه‌های زبان کردی به‌منزله زبان مادری خود صحبت می‌کنند. نظرهای مختلفی درباره طبقه‌بندی زبان کردی به شاخه‌های مختلف وجود دارد. ویسی (۱۳۹۸؛ ۲۰۲۱) زبان کردی را به چهار شاخه اصلی «کورمانجی»، «سورانی»، «کلهری» و «هورامی» و چند زیرشاخه دیگر تقسیم می‌کند. وی سورانی را به چهار زیرشاخه «سورانی»، «موکریانی»، «اردلانی» و «جافی» تقسیم می‌کند. ویسی، کلهری را به «کلهری/کرمانشاهی»، «فیلی» و «لکی» تقسیم می‌کند. در پژوهش حاضر براساس تقسیم‌بندی ویسی (۱۳۹۸)، همه پاسخ‌دهندگان در شهر سنندج «اردلانی»

1. monolingual
2. bilingual
3. A. A. Álvarez & S. Bernardo-Hinesley
4. Asturian
5. V. Chan
6. P. Coluzzi
7. S. Lu
8. Indo-European
9. A. J. Edmonds

پاسخ‌دهندگان در شهر کرمانشاه «کلهری/کرمانشاهی» و پاسخ‌دهندگان در ایلام «فیلی» در نظر گرفته شده‌اند.

۳- روش پژوهش

پژوهش پیش‌رو از رویکرد ترکیبی کمی و کیفی (آمیخته‌روش) پیروی می‌کند. پژوهشگران تصاویر متعددی را از کرمانشاه، سنندج و ایلام گردآوری کردند و در نهایت، آن‌ها را در جدول‌های مختلف قرار دادند و براساس نشانه‌های زبانی، تعداد زبان‌ها، ترتیب زبان‌ها و انواع نشانه‌ها تجزیه و تحلیل کردند.

۳-۱ داده‌های پژوهش

از ۸۱۲ تابلو علائم در نقاط مختلف شهرهای کرمانشاه، سنندج و ایلام عکس‌برداری شد. از مجموع کل عکس‌ها، ۳۱۹ عکس مربوط به شهر کرمانشاه، ۲۷۹ عکس مربوط به شهر سنندج و ۲۱۴ عکس مربوط به شهر ایلام بود. عکس‌ها شامل تابلوهای «بالابه‌پایین» (دولتی) و «پایین‌به‌بالا» (خصوصی) بودند. تقریباً غیرممکن بود که از همه تابلوها و تصاویر موجود در شهرها عکس گرفته شود. از این‌رو، پژوهشگران کوشیدند از محله‌های مختلف شهرها بازدید کنند و از علائمی که مشاهده می‌کنند، عکس بگیرند.

۳-۲ ابزار

برای عکاسی از علائم در منطقه جغرافیایی مورد مطالعه از یک دوربین دیجیتال استفاده شد. این ابزار به کاوش و بازیابی چشم‌انداز زبانی کرمانشاه، سنندج و ایلام در عکس‌هایی کمک کرد که در پرتو زبان‌های مورد استفاده در هر شهر تجزیه و تحلیل شدند.

۳-۳ گردآوری داده‌ها

برای گردآوری داده‌ها، در فاصله زمانی ۵ ژانویه ۲۰۲۱ تا ۱۹ مارس ۲۰۲۱، تعداد ۷۷۲ عکس از نقاط مختلف شهرهای مورد مطالعه تهیه شد. پژوهشگران تمام تلاش خود را کردند تا تقریباً از تمام مناطق و محله‌های شهر عکس بگیرند. در مجموع، از ۸۱۲ تابلو عکس گرفته شد؛ سپس این عکس‌ها براساس، تمایز از بالا به پایین (دولتی) در مقابل از پایین به بالا (بخش خصوصی) طبقه‌بندی شدند. گاهی تشخیص اینکه یک علامت به تابلوهای بالا به پایین تعلق دارد یا پایین به بالا دشوار بود. بنابراین، پژوهشگران در صورت مواجهه با مواردی که دارای ویژگی‌های ذکر شده بودند (فقط دو یا سه مورد در این پروژه یافت شد)، آن‌ها را نادیده گرفتند. تقریباً همه علائم به آسانی به منزله بخش دولتی یا خصوصی مشخص می‌شدند. تابلوهای پایین به بالا بیشتر شامل تابلوهای مغازه، تابلوهای بالا به پایین شامل تابلوهای راهنمایی و رانندگی و تابلوهای «عمومی» شامل مواردی بود که بیمارستان‌ها، سازمان‌ها و مساجد نصب کرده بودند. برخی علائم مانند تابلوهای متحرک، لباس عابران، تاکسی‌ها و اتوبوس‌ها از این داده‌ها حذف شدند؛ بنابراین، در میان ۸۱۲ عکس گرفته شده، با در نظر گرفتن حذفیات، ۷۷۲ عکس انتخاب شد. در میان ۷۷۲ عکس منتخب، ۵۷۸ عکس مربوط به تابلوهای پایین به بالا و ۱۹۴ عکس مربوط به تابلوهای بالا به پایین بود. مستندات نمونه‌های چشم‌انداز زبانی با استفاده از دوربین دیجیتال ثبت شد و داده‌ها در قالب عکس ذخیره شدند. نشانه‌ها براساس نشانه‌های زبان، تعداد زبان‌ها، ترتیب زبان‌ها و انواع نشانه‌ها رمزگذاری شدند.

۴- تحلیل داده‌ها

برای پاسخ به پرسش‌های پژوهش، تصاویر مختلفی از نقاط مختلف شهرهای مورد مطالعه تهیه شد. پس از گردآوری داده‌ها، همه جنبه‌های مناظر زبانی شهرها به شرح زیر تجزیه و تحلیل شد:

۴-۱ زبان نشانه‌ها

برای هر علامت، نوع هر علامت رمزگذاری شد. دسته‌بندی‌ها عبارت‌اند از: علائم تک‌زبانه، دوزبانه و چندزبانه. علائم تک‌زبانه نیز به سه گروه فارسی، کردی و انگلیسی طبقه‌بندی شدند. تابلوهای دوزبانه نیز در چهار گروه «فارسی-انگلیسی»، «فارسی-کردی»، «فارسی-عربی» و «کردی-انگلیسی» طبقه‌بندی شدند. در نهایت، نشانه‌های متعدد به دو گروه «فارسی-کردی»-انگلیسی و «فارسی-انگلیسی-عربی» طبقه‌بندی شده‌اند که در جدول (۱) نشان داده شده است.

جدول (۱). توزیع تابلوها در شهرهای مختلف

نشانه‌ها	ایلام	سنندج	کرمانشاه
تک‌زبانه	۱۸۷ (درصد ۸۷,۳۸)	۱۶۰ (درصد ۵۷,۳۴)	۲۱۷ (درصد ۶۸,۰۲)
دوزبانه	۲۷ (درصد ۱۲,۶۲)	۹۴ (درصد ۳۳,۷۰)	۹۷ (درصد ۳۰,۴۱)
چندزبانه	۰ (درصد ۰)	۲۵ (درصد ۸,۹۶)	۵ (درصد ۱,۵۷)
مجموع	۲۱۴ (درصد ۱۰۰)	۲۷۹ (درصد ۱۰۰)	۳۱۹ (درصد ۱۰۰)

شکل (۱). نمونه‌ای از علامت سه‌زبانه در سنندج

برخلاف تنوع فرهنگی و زبانی شهرهای مذکور، این مستندات این تنوع را در چشم‌انداز زبانی خود نشان نمی‌دهند. ممکن است انتظار برود که چشم‌انداز زبانی در این شهرها از نظر زبانی متنوع باشد و از به‌کارگیری تراکم‌های زبانی مختلف استقبال کند؛ اما بررسی‌ها نشان می‌دهد که اکثر نشانه‌ها تک‌زبانه هستند. البته این میانگین در سنندج در مقایسه با کرمانشاه و ایلام کمتر است.

شکل (۲). نمونه‌ای از نشانه تک‌زبانه در ایلام

۴-۲ انواع زبان‌ها

منظور از انواع زبان‌ها این است که نشانه از پایین‌به‌بالا (مربوط به صاحبان مغازه و موارد مشابه) باشد یا از بالا‌به‌پایین (مربوط به بخش‌های دولتی یا عمومی). همان‌گونه که در جدول (۳) مشاهده می‌شود اکثر تابلوها در هر شهر از پایین‌به‌بالا بود. درصد نمایان شدن علائم از بالا‌به‌پایین و پایین‌به‌بالا در سنندج، کرمانشاه و ایلام به یکدیگر نزدیک بود؛ به طوری که حدود ۷۹ درصد در کرمانشاه، ۷۴ درصد در سنندج و ۸۰ درصد در ایلام، علائم پایین‌به‌بالا بود.

جدول (۲). انواع زبان‌ها

نشانه‌ها	نشانه‌های پایین‌به‌بالا	نشانه‌های بالا‌به‌پایین
کرمانشاه	۲۵۱ (درصد ۷۸,۶۹)	۶۸ (درصد ۲۱,۳۱)
سنندج	۲۰۶ (درصد ۷۳,۸۴)	۷۳ (درصد ۲۶,۱۶)
ایلام	۱۷۱ (درصد ۷۹,۹۰)	۴۳ (درصد ۲۰,۰۹)
مجموع	۶۲۸ (درصد ۱۰۰)	۱۸۴ (درصد ۱۰۰)

شکل (۳). نمونه‌ای از تابلو بالابه پایین در کرمانشاه

۴-۳ تعداد زبان‌ها

در این بخش، پژوهشگران بسامد زبان‌های مورداستفاده در یک نشانه را به صورتی که در جدول‌های (۳) و (۴) نشان داده شده است، دسته‌بندی کردند:

جدول (۳). فراوانی زبان‌ها در علائم پایین‌به‌بالا

نشانه‌ها	مجموع	کردی-فارسی-انگلیسی	فارسی-کردی-انگلیسی	فارسی-عربی	فارسی-کردی	فارسی-انگلیسی	کردی	فارسی
کرمانشاه	۲۵۱	۰	۳	۴	۲۱	۴۵	۱۶	۱۵۲
سنندج	۲۰۶	۶	۹	۰	۴۱	۲۲	۳۷	۸۶
ایلام	۱۷۱	۰	۰	۰	۷	۶	۱۶	۱۲۵

جدول (۴). فراوانی زبان‌ها در علائم بالابه‌پایین

نشانه‌ها	مجموع	فارسی-عربی	فارسی-انگلیسی	کردی-انگلیسی	فارسی-عربی	فارسی-کردی	فارسی-انگلیسی	کردی	فارسی
کرمانشاه	۶۸	۲	۰	۰	۳	۰	۲۴	۰	۳۹
سنندج	۷۳	۰	۰	۱۶	۳	۶	۱۶	۰	۳۲
ایلام	۴۳	۰	۰	۰	۳	۰	۱۱	۰	۲۹

در جدول (۴) داده‌هایی درباره حضور سه زبان رایج در کرمانشاه، سنندج و ایلام ارائه شده است. به‌طور خلاصه، زبان فارسی در همه شهرها حضوری فراگیر داشت و بیش از هر زبان دیگری در تابلوهای پایین‌به‌بالا و از بالابه‌پایین ظاهر شد. بین تابلوهای پایین‌به‌بالا در کرمانشاه ۱۵۲ تصویر (۶۰٫۵۵ درصد)، در سنندج ۸۶ تصویر (۴۱٫۷۴ درصد) و در ایلام ۱۲۵ تصویر (۷۳٫۱۰ درصد) فقط فارسی بودند. بین تابلوهای بالابه‌پایین در کرمانشاه ۳۹ تصویر (۵۷٫۳۵ درصد)، در سنندج ۳۲ تصویر (۴۳٫۸۳ درصد) و در ایلام ۲۹ تصویر (۶۷٫۴۴ درصد) فقط فارسی بودند. در هر دو نشانه از پایین‌به‌بالا و از بالابه‌پایین، ایلام بیشترین فراوانی علائم فقط فارسی را دارد. نکته بالاهمیت این بود که اگرچه عربی، زبان دینی در ایران است، در تابلوهای دوزبانه و چندزبانه کمتر مشاهده می‌شود (در مجموع، ۱۵ تصویر یا ۱٫۹ درصد)؛ مانند جلفا (منطقه‌ای عمدتاً ارمنی‌نشین در اصفهان) که در آن زبان ارمنی در حاشیه یافت می‌شود (رضایی و تدین، ۲۰۱۸).

از آنجاکه تقریباً در هیچ‌یک از شهرها تابلو تک‌زبانۀ کردی از بالابه‌پایین وجود ندارد، می‌توان نتیجه گرفت که چندان به این زبان در محافل رسمی توجه نمی‌شود. ثابت شده است که فارسی زبانی مهم در زمینه چشم‌انداز زبانی نه‌تنها در شهرهای مذکور در این پژوهش بلکه در همه شهرهای دیگر ایران است. به‌بیان دیگر، انگلیسی در مجموع در ۱۹۲ علامت (۲۳٫۵۸ درصد) مشاهده شد. به‌طور خلاصه، انگلیسی برجسته‌ترین زبان بین‌المللی در مجموع علائم در این شهرها است که ارزش تجاری و بین‌المللی انگلیسی در تبلیغات و چشم‌انداز زبانی در این شهرها را تأیید می‌کند. با این حال، اگرچه فراوانی زبان انگلیسی به اندازه محله‌های شهرهایی مانند کوالالامپور برجسته نیست (مانان و دیگران، ۲۰۱۵)، همچنان نقش مهمی در انواع تابلوهای غرب ایران دارد. همان‌گونه که در جدول (۴) و شکل (۳) مشاهده می‌شود، سنندج برخلاف کرمانشاه و ایلام بیشترین تعداد علائم کردی در تابلوهای بالابه‌پایین و چندزبانه را

دارد. شکل (۴) یکی از بلوارهای اصلی سنندج را نشان می‌دهد که زبان کردی در آن در مقایسه با فارسی و انگلیسی غالب است؛ اما هیچ تابلویی از بالابه‌پایین و چندزبانه در کرمانشاه و ایلام از جمله تابلو کردی یافت نشد.

شکل (۴). نمونه‌ای از علامت چندزبانه و از بالابه‌پایین در سنندج

۴-۴ ترتیب زبان‌ها

به کمک ترتیب زبان‌ها، می‌توان تعیین کرد کدام زبان/زبان‌ها در یک نشانه غالب‌تر هستند. به این منظور، زبان‌هایی که با اندازه بزرگ‌تر نوشته می‌شوند، غالب در نظر گرفته می‌شوند. در جدول‌های (۵)، (۶) و (۷)، تکرار و سلطه (چیرگی) در هر شهر نشان داده شده است.

جدول (۵). پراکندگی و غلبه زبان‌ها در علائم دوزبانه و چندزبانه در کرمانشاه

چیرگی	نشانه‌های دوزبانه و چندزبانه
۴۱ فارسی غالب	۶۹ فارسی-انگلیسی
۲۰ انگلیسی غالب	
۸ هیچ‌کدام غالب	
۱۱ فارسی غالب	۲۱ فارسی-کردی
۶ کردی غالب	
۴ هیچ‌کدام غالب	
۵ فارسی غالب	۷ فارسی-عربی
۱ عربی غالب	
۱ هیچ‌کدام غالب	۰ کردی-انگلیسی
-	
۲ فارسی غالب	۳ فارسی-کردی-انگلیسی
۱ کردی غالب	
۲ فارسی غالب	۲ فارسی-انگلیسی-عربی
	مجموع ۱۰۲

جدول (۶). پراکندگی و غلبه زبان‌ها در علائم دوزبانه و چندزبانه در سنندج

چیرگی	نشانه‌های دوزبانه
۱۹ فارسی غالب	۳۷ فارسی-انگلیسی
۱۰ انگلیسی غالب	
۸ هیچ‌کدام غالب	
۱۲ فارسی غالب	۴۷ فارسی-کردی
۲۳ کردی غالب	
۱۲ هیچ‌کدام غالب	
۳ فارسی غالب	۳ فارسی-عربی
۳ کردی غالب	
۲ انگلیسی غالب	۶ کردی-انگلیسی
۱ هیچ‌کدام غالب	
۱۳ کردی غالب	
۷ فارسی غالب	۲۵ فارسی-کردی-انگلیسی
۵ هیچ‌کدام غالب	۰ فارسی-انگلیسی-عربی
	مجموع ۱۱۸

جدول (۷). پراکندگی و غلبه زبان‌ها در علائم دوزبانه و چندزبانه در ایلام

چیرگی	نشانه‌های دوزبانه و چندزبانه	
۱۰ فارسی غالب		
۳ انگلیسی غالب	۱۶	فارسی-انگلیسی
۳ هیچ‌کدام غالب		
۳ فارسی غالب		
۲ کردی غالب	۷	فارسی-کردی
۲ هیچ‌کدام غالب		
۲ فارسی غالب	۳	فارسی-عربی
۱ هیچ‌کدام غالب		
۱ کردی غالب	۱	کردی-انگلیسی
	۰	فارسی-کردی-انگلیسی
	۰	فارسی-انگلیسی-عربی
	۲۷	مجموع

داده‌های گردآوری شده فقط دو علامت چندزبانه را شامل می‌شود. این موضوع این واقعیت را نشان می‌دهد که چشم‌انداز زبانی شهرها چندان از تنوع زبانی استقبال نمی‌کند. این موضوع همچنین منعکس‌کننده سیاست کلی زبانی در ایران نیست؛ زیرا سیاست کلی زبانی ایران استفاده از «فارسی» به عنوان زبان رسمی و مسلط، «عربی» به عنوان زبان مذهبی و «کردی» به عنوان زبان مادری را ترویج می‌کند. اما این واقعیت در مورد سندج چندان پررنگ نبود؛ زیرا این شهر دارای ۲۵ علامت چندزبانه بود. براساس آنچه از جدول‌ها مشاهده می‌شود، در میان تابلوهای دوزبانه، فارسی-کردی بیشترین فراوانی را در سندج دارد؛ در حالی که علائم فارسی-انگلیسی در کرمانشاه و ایلام بیشتر است. در همه شهرها تابلوهای فارسی-عربی کمترین فراوانی را در میان تابلوهای دوزبانه دارند. سندج تنها شهری بود که در آن زبان کردی بر علائم فارسی-کردی غالب بود. در ضمن، همان گونه که در علائم چندزبانه در سنگاپور، زبان چینی به منزله برگزیده‌ترین رمز زبانی در علائم دوزبانه نقش داشت (شانگ و گوو، ۲۰۱۷)، زبان فارسی نیز رایج‌ترین علامت در بین علائم دوزبانه در کرمانشاه، سندج و ایلام در هر دو حالت از بالا به پایین و از پایین به بالا بود.

شکل (۵). نمونه‌ای از علامت کردی-انگلیسی در سندج (کردی غالب)

۵- نتیجه‌گیری

برای پاسخ به پرسش‌های پژوهش حاضر که با هدف بررسی وضعیت چشم‌انداز زبانی در سطح شهرهای کرمانشاه، سندج و ایلام انجام گرفت، در مجموع، ۸۱۲ تابلو در کرمانشاه، سندج و ایلام عکس‌برداری و ۷۷۲ عکس منتخب تجزیه و تحلیل شد. علامت‌های موجود در سطح شهرها از زوایای مختلف مانند زبان علائم، انواع زبان‌ها، تعداد زبان‌ها و ترتیب زبان‌ها بررسی شدند. در بخش زبان علائم نتایج نشان داد که بیشترین علائم در سطح همه شهرها علائم تک‌زبانه بودند؛ با این تفاوت که شهر ایلام نسبت به دو شهر دیگر درصد بیشتری (۸۷,۳۸ درصد) از علائم تک‌زبانه را داشت. در دو بخش علائم دوزبانه و چندزبانه بیشترین درصد علائم (به ترتیب ۳۳,۷۰ درصد و ۸,۹۶ درصد) به شهر سندج تعلق داشت.

در بخش انواع زبان‌ها، نشانه‌های بالابه‌پایین (نشانه‌های دولتی) و نشانه‌های پایین‌به‌بالا (نشانه‌های خصوصی) بررسی شدند. نتایج نشان داد در همه شهرها نشانه‌های خصوصی بیشتر از نشانه‌های دولتی بودند و شهر ایلام نسبت به کرمانشاه و سندج

درصد بیشتری از نشانه‌های خصوصی (۷۹٫۹۰ درصد) را شامل می‌شد. بیشترین درصد نشانه‌های عمومی در شهر سنندج ۲۶٫۱۶ درصد بود.

در بخش تعداد زبان‌ها، فراوانی همهٔ زبان‌های استفاده‌شده در سطح شهر در دو بخش دولتی و خصوصی بررسی شد. نتایج نشان داد که در هر دو بخش عمومی و خصوصی، فارسی پُراستفاده‌ترین زبان در سطح شهرهای کرمانشاه، سنندج و ایلام است. در بخش پایانی پژوهش که ترتیب زبان‌ها را شامل می‌شد چیرگی زبان‌ها بر علائم دوزبانه و چندزبانه بررسی شد. نتایج نشان داد که در شهرهای کرمانشاه و ایلام در همهٔ علائم دوزبانه یا چندزبانه‌ای که در آن‌ها زبان فارسی وجود داشت، زبان فارسی به‌طور کل بر زبان یا زبان‌های دیگر غالب بود. فقط در شهر سنندج و در بخش علائم دوزبانهٔ فارسی-کردی، زبان کردی بر زبان فارسی غالب بود و در دیگر زبان‌های چندزبانه که زبان فارسی وجود داشت، بازهم زبان فارسی بر زبان یا زبان‌های دیگر غلبه داشت. با در نظر گرفتن نتایج و باتوجه‌به اینکه دنیای امروز، جهان تنوع و چندزبانگی است، پیشنهاد می‌شود سیاست‌های برنامه‌ریزی زبانی حکومت بازبینی شود تا زبان‌های موجود در ایران دچار نابودی نشوند. در ایرانی که قرن‌هاست سرزمینی چندزبانه به شمار می‌رود، بسیار تعجب‌برانگیز است که دغدغهٔ حکومت و فعالان مدنی پیشگیری از انقراض گونه‌ای از یک جاندار باشد، در عوض، در برابر نابودی زبان و فرهنگی که میراث کهن آن به حساب می‌آید، بی‌توجه باشد.

مشاهدهٔ تابلوها و علائم در خیابان‌های موردنظر شهرهای مورد مطالعه به نتایج جالب توجهی منجر شد. از میزان نمایش زبان‌های نمایش داده‌شده (به‌کارگرفته‌شده) در فضای عمومی، می‌توان به امکان شناسایی عملکرد، اعتبار، جایگاه و گسترش آن‌ها پی برد. توزیع زبان‌های اقلیت در تابلوهای محدودهٔ شهر را می‌توان به‌مثابهٔ شاخصی از وضعیت زبان در یک منطقهٔ شهری در نظر گرفت. چشم‌انداز زبانی همچنین بیانگر دیدگاه سیاسی و فرهنگی موجود به جایگاه زبان‌های ملی در جوامع چندزبانه است. یکی دیگر از یافته‌های مهم این پژوهش، گسترش زبان فارسی و وجود برخی تابلوها به زبان انگلیسی است که اهمیت و تأثیر زبان انگلیسی به‌منزلهٔ یک زبان جهانی را نشان می‌دهد. این پژوهش نشان می‌دهد که چشم‌انداز زبانی هر دو کارکرد ارتباطی و نمادین را دارد. چشم‌انداز زبانی می‌تواند ابزاری برای مشروعیت‌بخشیدن به هویت ملی تلقی شود. اگرچه سیاست زبانی کشور تأکید دارد که به همهٔ زبان‌ها حق برابری داده نشود، زبان کردی در این شهرها به‌ویژه سنندج مورد توجه است؛ اما این توجه در مقایسه با زبان غالب (فارسی) بسیار ناچیز است و این خبری خوش برای سخنوران کُردزبان نیست.

منابع

ویسی، هیوا (۱۳۹۸). نقدی بر تقسیم‌بندی شاخه‌های زبان کردی بر مبنای حوزهٔ جغرافیایی. پژوهشنامهٔ ادبیات کردی، ۵(۲)، ۱۲۵-۱۴۰.

References

- Álvarez, A. A., & Bernardo-Hinesley, S. (2023). Uncovering minoritized voices: The linguistic landscape of Mieres, Asturias. *Open Linguistics*, 9(1), 20220237. <http://dx.doi.org/10.1515/opli-2022-0237>
- Ben-Rafael, E., Shohamy, E., Amara, M. H., & Trumper-Hecht, N. (2006). Linguistic landscape as symbolic construction of the public space: The case of Israel. In D. Gorter (Ed.). *Linguistic Landscape: A New Approach to Multilingualism* (pp. 7–30). Multilingual Matters.
- Cenoz, J. & D. Gorter (2008). Linguistic Landscape as an additional source of input in second language acquisition. *IRAL, International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 46(3), 257-276. <http://dx.doi.org/10.1515/IRAL.2008.012>
- Cenoz, J., & D. Gorter (2006). Linguistic landscape and minority languages. *International Journal of Multilingualism*, 3, 67–80.
- Chan, V. (2018). The linguistic landscape of a Cambodia town in Lowell, Massachusetts. *Journal of Southeast Asian American Education and Advancement*, 13(1), 5. <http://dx.doi.org/10.7771/2153-8999.1137>
- Coluzzi, P. (2016). The linguistic landscape of Brunei. *World Englishes*, 35(4), 497-508. <https://doi.org/10.1111/weng.12221>
- Edmonds, A. J. (2013). The dialects of Kurdish. *Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg*.
- Gorter, D. (2006a). Introduction: The study of the linguistic landscape as a new approach to multilingualism. *International Journal of Multilingualism*, 3(1), 1-6.

- <https://doi.org/10.1080/14790710608668382>
- Gorter, D. (Ed.). (2006b). *Linguistic landscape: A new approach to multilingualism*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Hopkyns, S., & van den Hoven, M. (2021). Linguistic diversity and inclusion in Abu Dhabi's linguistic landscape during the COVID-19 period. *Multilingual*, 41(2), 201-232. <https://doi.org/10.1515/multi-2020-0187>.
- Husin, M. S., Ariffin, K., De Mello, G., Omar, N. H., & Anuardin, A. A. S. (2019). Mapping the linguistic landscape of Kuala Lumpur. *International Journal of Modern Languages and Applied Linguistics*, 3(4), 1-10. <http://dx.doi.org/10.24191/ijmal.v3i2.7362>
- Jaworski, A., & C. Thurlow (Eds.) (2010) *Semiotic landscapes. language, image, space*. London and New York: Continuum.
- Kallen, J. (2009) Tourism and representation in the Irish linguistic landscape. In E. Shohamy & D. Gorter (Eds.). *Linguistic Landscape: Expanding the Scenery* (pp. 270-283). London: Routledge.
- Karam, F. J., Warren, A., Kibler, A. K., & Shweiry, Z. (2020). Beirut linguistic landscape: An analysis of private store fronts. *International Journal of Multilingualism*, 17(2), 196-214. <http://dx.doi.org/10.1080/14790718.2018.1529178>
- Landry, R., & Bourhis, R. Y. (1997). Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: An empirical study. *Journal of Language and Social Psychology*, 16(1), 23-49. <http://dx.doi.org/10.1177/0261927X970161002>
- Lu, S., Li, G., & Xu, M. (2020). The linguistic landscape in rural destinations: A case study of Hongcun Village in China. *Tourism Management*, 77(1), 104005. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2019.104005>
- Manan, S. A., David, M. K., Dumanig, F. P., & Naqeebullah, K. (2015). Politics, economics and identity: Mapping the linguistic landscape of Kuala Lumpur, Malaysia. *International Journal of Multilingualism*, 12(1), 31-50. <http://dx.doi.org/10.1080/14790718.2014.905581>
- Mirvahedi, S. H. (2016). Linguistic landscaping in Tabriz, Iran: A discursive transformation of a bilingual space into a monolingual place. *International Journal of the Sociology of Language*, 2016(242), 195-216. <http://dx.doi.org/10.1515/ijsl-2016-0039>
- Mulyanah, A. (2017). The newest survey on language attitude of Sundanese urban community in west Java province, Indonesia against Sundanese, Indonesian, and foreign language: A study on multilingual speaker. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, 7(1), 223-230. <http://dx.doi.org/10.7575/aiac.ijalel.v.7n.1p.223>
- Rezaei, S., & Tadayyon, M. (2018). Linguistic landscape in the city of Isfahan in Iran: The representation of languages and identities in Julfa. *Multilingual*, 37(6), 701-720. <https://doi.org/10.1515/multi-2017-0031>
- Riadi, A., & Wartu, F. W. (2021). Linguistic landscape: A language learning media in an underdeveloped region. *Indonesian TESOL Journal*, 3(1), 46-67. <https://doi.org/10.24256/itj.v3i1.1782>
- Shang, G., & Guo, L. (2017). Linguistic landscape in Singapore: What shop names reveal about Singapore's multilingualism. *International Journal of Multilingualism*, 14(2), 183-201. <http://dx.doi.org/10.1080/14790718.2016.121849>
- Sheyholislami, J. (2023). Linguistic human rights in Kurdistan. In T. Skutnabb-Kangas & R. Phillipson (Eds.). *Handbook of linguistic human rights* (pp. 357-372). Wiley-Blackwell.
- Sloboda, M. (2009). State ideology and linguistic landscape: A comparative analysis of (post)communist Belarus, Czech Republic and Slovakia. In E. Shohamy & D. Gorter (Eds.) *Linguistic Landscape: Expanding the Scenery* (pp. 173-188). London: Routledge.
- Spolsky, B. (2009) .Prologomena to a sociolinguistic theory of public signage. In E. Shohamy & D. Gorter (Eds.). *Linguistic Landscape: Expanding the Scenery* (pp. 25-39). London: Routledge.
- Thurlow, C., & Jaworski, A. (2010). Silence is golden: The anti-communicational linguascaping of super-elite mobility. In A. Jaworski, & C. Thurlow (Eds.). *Semiotic Landscapes. Language, Image, Space* (pp. 187-218). London and New York: Continuum.
- Weisi, H. (2020). A Critical review of Kurdish language branches based on geographical residency. *Journal of Kurdish Literature*, 5(2), 125-140. <https://doi.org/10.34785/J013.2020.619> (In Persian)

Weisi, H. (2021). Language dominance and shift among Kalhuri Kurdish speakers in the multilingual context of Iran: Linguistic suicide or linguicide? *Language Problems and Language Planning*, 45(1), 56-79. <https://doi.org/10.1075/lplp.20010.wei>

